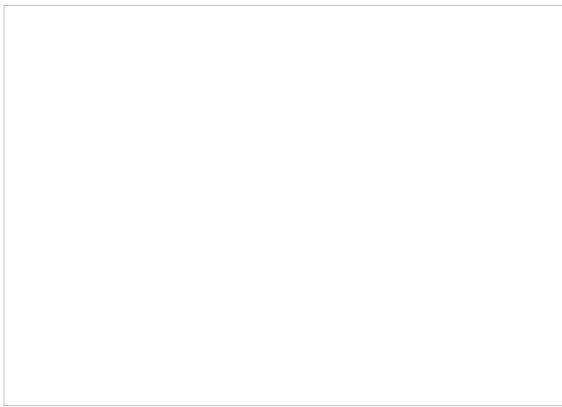

Tarawa namazy.

Allaha hamd, Pygamberimiz Muhammede, ähli-beýtine we ashabyna salat we salam bolsun.

Tarawa namazynyň hökümi we ady:

Tarawa namazy ramazan aýynda jemagat bilen kylynmagy erkeklerwe zenanlara mukkede sünnet bolan, nefil namazlardandyr. Bu namaza arapçada terawih diýip, atlandyrylmagynyň sebäbi, musulmanlar bu namazy kylanlarynda her dört rekatda soñunda dynç almak üçin oturýanlyklary üçindir. Dynç almak üçin otyrmaklarynyň sebäbi bolsa, her dört rekatda uzyn-uzyn Kur'an okalmagydyr. Aýşa enemizden (radiallahu anha) Pygamberimiziň (sallallahu aleýhi we sellem) ramazan aýynda namazlary nähili kylardy diýip, soralanda. Aýşa enemiz şeýle diýýär: "**Pygamberimiziň (sallallahu aleýhi we sellem) ramazan aýynda bolsun ýa-da başga aýda bolsun on-bir rekatdan köp namaz kylmazdy** (bärde nefil namazlardan gürruň gidýär). **Öñürti dört rekat kylardy. Ol namazlaryň gowulygy we uzynlygyny bolsa, sen sorama! Soňra bolsa, ýene dört rekat kylardy. Olaryň hem gowulygy we uzynlygyny, sen sorama! Soňra bolsa, üç rekat kylardy....**" (Buhari, 2, 47-48)

Pygamberimiziň (sallallahu aleýhi we sellem) her dört rekatda iki gezek salam bererdi. Soňra bolsa dynç alardy. Sebäbi hem Ibn Omardan (radiallahu anh) gelen rowaýatda, bir adam Pygamberimize: "**Eý Allahyň Resuly: Gije namazy nähili bolmaly? diýip, soranda: Pygamberimiz (sallallahu aleýhi we sellem): Iki-ikiden kylmaly. Eger ertäň wagty girer öýtseň, witiri bir rekat kyl!**" diýýär. (Buhari, 2, 45)

Ýagny her iki rekatda salam berer eken. Gije namazy nähili kylmaly diýip, soran kişäde iki-ikiden diýip, öwredýär!

Bu barada Aýşa (radiallahu anha) enemizden gelen başga rowaýatda şeýle diýýär: "**Resulullah (sallallahu aleýhi we sellem) ýassy namazy kylandan soňra erte namazyna çenli on-bir rekat namaz kylardy. Her iki rekatda salam bererdi soňra bir rekat witir kylardy....**" (Muslim, 1, 508)

Tarawaň fazileti:

Pygamberimiz (sallallahu aleýhi we sellem) Ramazan aýynda köpräk nefil namazy kylmagy ündändir. Ebu Hureýreder (radiallahu anh) rowaýat edilen hadysda, Pygamberimiz (sallallahu aleýhi we sellem) şeýle diýýär: "**Kimde-kim iman we umyt bilen ramazan aýyny kyýam bilen (namaz kylyp) geçirse, onuň geçen günäleri bagışlanar.**" (Buhari, 2, 251-252)

Tarawaň taryhy:

Aýşa enemizden (radiallahu anha) gelen rowaýata görä, Pygamberimiz (sallallahu aleýhi we sellem) bir gije metjitde namaz kyldy. Ol namaz kylanlygy üçin bir jemagat hem onuň bilen namaz kyldylar. Ertesi gjide ýene namaz kyldy, jemagat hasam artdy. Üçünji ýa-da dördünji gije jemagat ýene köpeldi. Emma ol gije Pygamberimiz (sallallahu aleýhi we sellem) jemagatyň ýanyна çykmady. Ertesi gün irden jemagata şeýle ýüzlendi: "**Siziň jemlenišeniňizi gördüm! Jemagata gelmezliginiň sebäbi bunyň (tarawa namazynyň) size parz edilmeginden gorkmagym boldy.**" Bu waka Ramazanda bolupdy. (Buhari, 2, 44) Pygamberimiz (sallallahu aleýhi we sellem) tarawa namazyna gelmezliginiň sebäbin bize düşündirendir.

Pygamberimiz (sallallahu aleýhi we sellem) başda 3-4 gün jemagata tarawa kyldryýar, emma her gün jemagatyň artýanyny görüp, Allah Tagalanyň tarawany ymmatyna parz etmeginden gorkýár. Şonuň üçin hem tarawa okatmagy bes edýär.

Hezreti Ebu Bekriň (radiallahu anh) halyfalygy wagtynda we Hezreti Omaryň (radiallahu anh) halyfalygynyň başlarynda musulmanlar aýry-aýry tarawa kylardylar. Emma soňra Hezreti Omar (radiallahu anh) musulmanlary ymamyň arkasynda

bir jemagat bolup okamaklaryny kararlaşdyryar.

Çünki ýokarda-da belleýisimiz ýaly Pygamberimiz (sallallahu aleýhi we sellem) 3-4 gün tarawa kyldyryp taşlamagynyň sebäbi, Pygamberimiz (sallallahu aleýhi we sellem) ol wagt diridi we wahyý (Allahdan tabşyryklar) inip durdy. Şonuň üçinem Pygamberimiz (sallallahu aleýhi we sellem) ymmatyna bu namazyň parz kylynmagynda gorkypdy. Emma Pygamberimiz (sallallahu aleýhi we sellem) dünýäden gaýdan-dan soňra tarawanyň musulmanlara parz bolma ähtimaly hem ýok bolupdy. Çünkü Pygamberimiz (sallallahu aleýhi we sellem) ölümü bilen wahyý kesilipdi.

AbdurRahman bin Abdul-Kari aýtdy: “**Ramazan gjeleriniň birinde Omar bin el-Hattab (radiallahu anh) bilen metjide geldik. Ynsanlar topar-topardylar. Käbirleri ýeke özi, käbirleri bolsa, öz aralarynda jemagat bolup namaz kylyardylar. Hezreti Omar: Meniň garaýışma görä, şu jemagaty ymamyň arkasynda bir jemagat bolup namaz okar ýaly etsem gowy bolar diýdi. Soňra karara geldi we olara Ubeý bin Kaby (radiallahu anh) ymam edip, bir ymamyň arkasynda jemledi. Başga bir gün ýene onuň bilen metjide gelipdik. Bu gezek muslimanlar hemmesi bir ymmamyň arkasynda jemagat bolup namaz kylyarlardy. Buny gören Omar şeýle diýdi: Bu ne güzel başlangyç!.....**” (Buhari, 2, 252)

Şu ýerde bellemeli möhüm zat. Hezreti Omar (radiallahu anh) bärde dinde täzelik-bidgat çykardygy bolmaýardy. Hezret Omar (radiallahu anh) ýaly sahabanyň beýle bir zat etmegi asla, pikir ediljek zat däldir. Emma Hezreti Omaryň (radiallahu anh) muslimanlary ymmamyň arkasynda bir jemagat bolup, tarawa kylmalaryny kararlaşdyrmagy, bunyň asly dinde bar bolup, hut Pygamberimiz (sallallahu aleýhi we sellem) tarapyndan jemagat bolup kylanlygy üçindir! Emma başga bir tarapdan seredenimizde bolsa, dört çaryýarlaryň ýoluna eýermek hem sünnetdir. Çünkü bu barada Pygamberimizden (sallallahu aleýhi we sellem) sahyh hadysda, tabşyryk bardyr!

Tarawa namazy näçe rekat kylynmaly:

Aýşa enemizden (radiallahu anha) şeýle rowayat edilýär: “**Pygamberimiz (sallallahu aleýhi we sellem) Ramazanda ýa-da başga bir aýda 11-rekatdan köp namaz kylmazdy.....**” (Buhari 2, 47 -48)

Jabiriň (radiallahu anh) şeýle diýeni rowayat edilýär: “**Pygamberimiz (sallallahu aleýhi we sellem) Ramazan aýýında bize sekiz rekat bilen witir namazy kyldyrdy. Ertesi gün metjitde jemlendik we Pygamberimiziň (sallallahu aleýhi we sellem) ýanymya çykmagyna garaşdyk. Ertä čenli metjitde garaşdyk. Ertesi Pygamberimiziň (sallallahu aleýhi we sellem) ýanyna gitdik, Oňa: Eý Allahyň Resuly ýanymya gelmegiňe we bize namaz kyldyrmagyňa garaşdyk, diýidik. Pygamberimiz (sallallahua leýhi we sellem): “Men witiriň (gije namazyň) size parz edilmegindem çekindim.”** diýdi. (Ibn Huzeýeme, 2, 138)

Pygamberimizden (sallallahu aleýhi we sellem) anyk we mütewatir rowayat budyr.

Ondan soňra Omar bin el-Hattab muslimanlary Ubeý bin Kabyň arkasynda (namaz okamaklary üçin) jemleýär. Şeýdiň muslimanlar tarawany jemagat bolup kylmaga başlaýarlar we biziň günümize čenli gelip ýetýär. Hezreti Omar (radiallahu anh) zamanasynda muslimanlar tarawany ýigrimi rekat kylarlardy soňra üç rekat witir okarlardy. Sahabalar hem bu meselede olary golladylar. Olardan soňra gelen raşid halyfalardan hiç kim, olaryň tarawa okaýysyna garşı çykmadylar. El-Mugnide şeýle diýilýär: “**Abu Abdullah Ahmed bin Hanbeliň (Allah oňa rahmet etsin) tarawa namazy barada üstün görüyän garaýışy 20-rekatlygydyr. Ymam Es-Sewri, Ymam Ebu Hanife we Ymam Şafi hem 20-rekat diýendirler. Ymam Mälík bolsa 36-rekat diýendir we gadymdan bări ýörelge edileniň 36-rekatlygyny öňe sürüyär we bu meselede Medinelileriň ýörelgesini esas alýar. Sebäbi Et-Tewemeniň erkin eden guly Salih şeýle diýyär: Men jemagatyň 41-rekat namaz kylanlaryny we bunyň 5-rekatyny witir höküminde okanlaryny gördim.**” (Ibn Kudame, el-Mugni, 2-167)

Dogrussy tarawa namazynda sünnet bolany on bir ýa-da on üç rekatdyr. Pygamberimiziň (sallallahu aleýhi we sellem) kylanı hem budyr. Has sogaplysy hem budyr. Eger tarawa okajaklar mundan hem köp okajak bolsalar, munda-da päsgeľçilik ýokdur. Çünkü selef-salyhyndan rekatlaryň köplüğü barada dürlü-dürlü rowayatlar bardyr. Emma kylynjak rekatlaryň tertibi şerigata laýyk bolmalydyr. Ibn Omardan (radiallahu anh) gelen rowayatda, Pygamberimiz (sallallahu aleýhi we sellem) bu barada aýdandyr. Bir adam gelip Pygamberimize (sallallahu aleýhi we sellem): “**Ýa Resulullah gije namazy nähili (kylynmaly) diýip, soranda? Resulullah Oňa: Iki-ikiden, diýyär.....**” (Buhari, 2,45)

Bu barada Aýşa (radiallahu anha) enemizden gelen başga rowayatda şeýle diýyär: “**Resulullah (sallallahu aleýhi we sellem) ýassy namazy kylandan soňra erte namazyna čenli on-bir rekat namaz kylardy. Her iki rekatda salam bererdi soňra bir rekat witir kylardy.....**” (Muslim, 1, 508)

Tarawa namazy haçan başlayar?

Ramazan aýynyň birinji gijesinde başlanýar we ramazan aýynyň soňky gijesine çenli dowam edýär. Wagty ýassý namazynyň parzyndan we sünnetinden soňra, witir namzyndan öñ iki-ikiden kylynýar. Eger gije ýarymyna çenli tarawa kylynjak bolsa, witir namazy iň soňunda kylynmalydyr. Bu barada Pygamberimiz (sallallahu aleýhi we sellem): “**Gije okajagyňyz iň soňky namaz witir bolsun**” diýyär. (Buhari, 2, 13) Gije gutaryança tarawaň wagty dowam edýär.

Iň sogaply tarawa namazy:

Iň sogaplysy tarawa okaýan kişiniň, metjitde ymama uýyp jemagat bilen soňuna çenli bile kylmagydyr. Ymam witir bilen bilelikde on-bir, on-üç ýa-da ýigrimi-üç kylsada soňuna çenli ymama uýmak iň sogaplysydyr. Bu ýagdaýda namaz kylan kişa gije namazyň sogaby ýazylar. Pygamberimiz (sallallahu aleýhi we sellem) bu barada şeýle diýyär: “**Bir kişi ymam bilen bilelikde, namaz gutaryança bile kylsa, oňa ol gjäni doly namaz bilen geçirgen ýaly sogap ýazylar.**” (Ebu Dawud, 1, 105)

Tarawa namazy metjitde jemagat bilen kylmak sünnetdir.

Tarawa namazy öýde ýeke özüň kylsaň bolýarmy?

Ýeke başyňa öýde kylmak hem bolýandyr. Emma metjitde jemagat bilen kylmak has haýyrlydyr. Pygamberimiziň (sallallahu aleýhi we sellem) metjitde jemagat bilen tarawa kylanlygy baradaky rowayaty önde agzapdyk.

Emma halkyň içindäki şu ýalňışy düzetmek gerekdir: Köp ýerde tarawa namazy diňe metjitde we jemagat bilen kylynýandyr diýen, düşünje bar! Tarawa namazy öýde ýeke özüň hem kylsaň dogry we dürsdir. Hatda jemagata belli bir sebäpli ýa-da sebäpsiz gidip bilmédik kişi öýünde kylmaga çalyşmalydyr.

Möhüm bellik:

Biziň zamanymyzda kylynýan tarawalarda ençeme ýalňışlyklar bardyr. Bularyň käbiri ymam tarapyndan, käbiri bolsa, jemagat tarapyndan edilýär.

Ymamlaryň ýalňışlyklaryndan käbirleri: Tarawany derrew guitarjak bolup sünnetleri hatda wajyblary ýerine gelmejek derejede çalt kyldyrmalarydyr. Hatda hakykatda görülişi ýaly käbir ymamlar her rekatda bir ayat okaýanlary ýa-da rukuda we sežde-de aýtmaly dogalary aýtdymyka?- diýen sorag döretjek görnüşde çalt ruku, sežde edýändiklerine köp gabat gelinýär. Käbirleri bolsa, çenden-aşa namazy uzyn okap jemagaty namazdan sowadýarlar!

Jemagatyň edýän ýalňışlaryndan käbiri bolsa: Tarawany bölyändiklerine duşmak bolýar. Dört rekat metjitde galany öýünde ýa-da başga metjitde kylmak. Beýle etmek bilen hem wagt we tarawa üçin doly sogaby gazanmagy ýitirýärler. Pygamberimiz (sallallahu aleýhi we sellem) bu barada şeýle diýyär: “**Bir kişi ymam bilen bilelikde, namaz gutaryança bile kylsa, oňa ol gjäni doly namaz bilen geçirgen ýaly sogap ýazylar.**” (Ebu Dawud, 1, 105)

Jemagatyň köp edýän hatalaryndan ýene biri: Ymamdan öñ hereket etmek. Hadysda: “**Ymamdan öñ kellesini galdyran kişi: Allahyň onuň kellesini we şeklini eşegiň kellesine we şekline öwürmeginden gorkmaýarmy?**” diýilýär. (Ibn Useýmin, Fykhul-Ibade, sahypa.203-205)

Tarawada edilýän käbir bidgatlar:

Bu bidgatlar her ýurtda her hiliidir. Iň köp ýáýrany her dört rekatdan soňra dürli-dürli zikirleri jemagat bilen gygyryp aýtmakdyr. Alymlaryň aýdyşy bu herekediň ne sünnetde ne-de sahabalaryň beýle edenligi barada hiç hili habar ýokdur. Soňky wagtlar ýáýran başga bir bidgatyň biri bolsa, her 10-rekatdy ýa-da 20-rekady durmadan kylyp soňunda salam bermekdir!

Aýşa enemizden (radillahu anha) gelen rowayatda, Pygamberimiz (sallallahu aleýhi we sellem) dinde täzelik-bidgat çykarmak barada şeýle diýyär: “**Kim biziň dinimizde ýók zady tapsa (täzelik çykarsa) ol zat red-inkär ediler.**” (Buhari we Muslim) Sahyh Muslimde gelen başga bir rowayatda bolsa, şeýle diýyär: “**Kim biziň buýurmadyk (öwretmedik) amalymyzy etse, ol red-inkär ediler.**”

Makala Proffesor. Doktor. Abdullah et-Tayýaryň Solät/Namaz kitabyndaky, tarawa barada aýdanlarynyň esasynda tayýnlandy.

Allah Tagala ýetip gelýän Ramazan aýynyň gündizini orazaly, gjijelerini tagat-ybadat bilen geçirmek ählimize nesip etsin!